

Jirků Jana, Pokus o porovnání estetiky Jana Mukařovského a feministických přístupů v estetice.

Posudek školitelky diplomové práce z estetiky, 2007.

Předmětem diplomové práce Jany Jirků je pokus o konfrontaci estetické teorie Jana Mukařovského se současnými feministicky zaměřenými anglo-americkými teoriemi umění a estetiky. Neškodí připomenout, že dílo Jana Mukařovského vznikalo ve druhé čtvrtině XX. století, zatímco první feministické teorie na poli umění a estetiky se datují z konce 70. let. V tomto období se moderna ocitla v období, kterému říkáme postmoderní.

Oba přístupy vycházejí z vědomí naléhavého tlaku společenského kontextu umění a estetického hodnocení, což je sblíží i v kontradiktorním postoji k umění jako autonomnímu fenoménu, reprezentovanému v práci historicky rozhodujícími názory Immanuela Kanta.

Diplomantka postupně vykládá myšlenky Immanuela Kanta, Jana Mukařovského a vybraných anglických a amerických autorit hlásících se k feministickým východiskům a cílům na poli umění a estetiky. V autorkou nastoleném problému a velmi logicky rozvrženém výkladu má příznačnou roli podkapitola věnovaná mimoestetickým funkcím a hodnotám jak u Mukařovského, tak v teoriích feministických. U Mukařovského jsou ovšem důležitou otázkou, rozhodující pro výstavbu celé jeho estetiky umění i mimouměleckého estetiky. Jsou tedy mnohem důkladněji promyšleny a stojí na pevných základech.

Teorie, které se hlásí k relevanci politických, případně morálních a dalších mimoestetických hodnot v umění, nejsou osamocené, neboť nespokojenost s jednostranným formálním pojmáním umění je značná. Připomeňme jen např. Hanse Roberta Jausse a jeho apologetiku aisthesis z počátku 70. let nebo nedávno zemřelou Susan Sontagovou, která dospívá až k pojetí estetiky jako kvazimorálně morálního projektu. Ostatně vedle Jana Mukařovského, který nemohl tušit výzvy feminismu, by Sontagová mohla být též takovým samostatně myslícím a tedy vůči feminismu neutrálním myslitelem, který by se v lecčems sešel s tímto novým hlasem. Jauss i Sontagová vlastně apelovali také na to, čím feminismus a všechny anti-formální přístupy k umění nejvíce argumentují, totiž svým hlasem ve prospěch konzumentů, kterým umění přestává být přístupné i zpřístupňováno.

Jistým plus, zdá se pro estetiku vůbec, je i hledisko feminismu vnímající estetické soudy jakožto neustále zprostředkované společenským a ideologickým kontextem, ve kterém vznikají (cit. Felski dle J. Jirků). A to je také téměř výzva ke konfrontaci s Mukařovského sociologizujícím pohledem na funkce umění, zvláště pozici estetické funkce a hodnoty. I tu se Jirků zdařilo přesvědčivě ukázat soustavnost a dynamičnost jeho pojetí. „Mukařovský s těmito hodnotami nejen bez problémů počítá, ale navíc jim přiděluje přesný význam, který v rámci jeho koncepce mají“, píše na str. 32 Jana Jirků. Ano, konfrontujeme tu systematické dílo sice s teoreticky náročnými pracemi, nicméně s myšlenkovým proudem, který přesahuje vlastní prostor vědy. Podobná motivace obyčejné estetiky a teorii umění chybí.

Různé peripetie myšlenek feministického ražení i Mukařovského estetiky přivádějí Janu Jirků nejen k repertoáru dílčích problémů jako je například objektivnost estetické hodnoty, z níž vyplyne také určité obohacení Mukařovským, Jirků se cítí nucena vyrovnat se s poststrukturalismem, institucionálním přístupem k umění a s postmodernismem. To je teprve moment, kdy objektivně postupující, nezaujatá autorka diplomové práce svěří čtenáři

důležitý aspekt feministického myšlenkového proudu: společným zájmem je ukázat že „reprezentace vyvstává a je ovlivněna společenským kontextem. Feminismus se však odlišuje v tom, že toto rozpoznání není jeho hlavním cílem a přes umění míří na realitu, kterou chce změnit“ (dipl. práce str. 60).

Práce Jany Jirků je svým pohledem nejen průkopnická, ale i výborně zpracovaná ,a proto i jako určitá konfrontace sociologického a autonomního pohledu na umění i jako výklad, vzájemná podpora a doplnění feministických teorií estetikou Jana Mukařovského, by měla být co nejdříve publikována .

PhDr. Helena Jarošová